

ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ
«Соняшник-2012»

1-2 класи (1 бал)

1. Слова *буквар, пенал, щоденник, ручка* належать до шкільних речей, а *дзига* – це іграшка. **Відповідь:** г.

2. Наймудрішою лісовою жителькою вважається *сова*. **Відповідь:** б.

3. Зайчику з відомої української казки намагалися допомогти різні тварини: і вовк, і собаки, і ведмідь, і бик, але нікому з них не вдалося вигнати лисичку із зайчикової хатинки. Лише півник зміг це зробити. **Відповідь:** д.

4. В українській народній пісні співається про родичів гарбузових. **Відповідь:** в.

5. Пасажира, який користується транспортом, не сплативши за проїзд, називають зайцем. **Відповідь:** б.

6. Перший рядок абзацу називають *червоним*. **Відповідь:** д.

7. *Миша* і *білка* можуть бути наляканими й спритними, але вони не вухаті; *слон* – вухатий, але його важко налякати; *осел* – вухатий, але не вміє бути спритним; а от вухатим, наляканим і спритним є *заєць*. **Відповідь:** д.

8. Про ледачу людину в народі кажуть: *«І за холодну воду не береться»*. **Відповідь:** г.

9. Зазвичай кажуть: *Мовчить, як риба*. **Відповідь:** в.

10. Апостроф не пишеться після букв *б, п, в, м, ф*, якщо перед ними стоїть буква, що позначає приголосний звук, крім *р*, і належить до кореня (*цвях*), і після м'якого [*р'*] (*моряк*). **Відповідь:** б.

11. Для того, щоб вставити правильні букви в слова, треба поставити їх у форму множини, тоді пропущені букви стануть наголошеними. Отже, *межі* – *межа*, *дерéва* – *деревó*, *сте́бла* – *стеблó*, *колéса* – *колесó*, але: *чíсла* – *числó*. **Відповідь:** г.

1-2 класи (3 бали)

12. Якщо в реченні вставити всі пропущені букви, вийде: *Галинка, Горпинка і Гнатик весело гралися дзигóю та їли смачний атрус*. Таким чином, у цьому реченні 2 рази пропущено літеру *г*. **Відповідь:** а.

13. Форму чоловічого роду мають такі дні тижня: *понеділок, вівторок, четвер*. Решта днів мають форму жіночого роду. **Відповідь:** б.

14. Якщо названі казки розставити на полиці за алфавітом, то вони стоятимуть так: «Кобиляча голова», «Коза-дереза», «Колобок», «Колосок», «Котигорошко». Отже, посередині стоятиме казка «Колобок». **Відповідь:** в.

15. На початку усіх слів пропущено літери *х і в* (*хвиля, хвіртка, хвіст, хвилинка*), лише слово *фартух* починається з літери *ф*. **Відповідь:** в.

16. Зазначений уривок є зразком скоромовки, яка допомагає покращити вимову звуків [б] і [д]. **Відповідь:** б.

17. Буква *я* передає два звуки [*йа*], коли стоїть на початку слова чи на початку складу, після букви, що позначає голосний звук: *маяк* [*майак*]. **Відповідь:** г.

1-2 класи (5 балів)

18. Якщо скласти розсіпані літери правильно, то вийдуть такі назви тварин: *крокодил, слон, бегемот, верблюд, кріт*. У зоопарку не може жити *кріт*, бо він живе під землею. **Відповідь:** д.

19. На Різдво в хаті на покуті господар ставив ритуальний святковий пшеничний сніп, який називається *дідух*. **Відповідь:** а.

20. Прочитаємо ребус (для цього, звісно, треба знати деякі правила розшифровки ребусів): а) з **О З** (г)уля; б) (яд) = дя(ра) тел(ефон); в) со(м) ло(ша) в **Е Й** ко(мар); г) ст(о) ра(к) (в)ус(а); д) **І В О Л** га(к).

Отже, у лісі ми не зустрінемо *страуса*, оскільки цей птах мешкає в степах і напівпустелях Африки. **Відповідь:** г.

3-4 класи (1 бал)

1. Слова *смородина, шипшина, агрус, малина* позначають назви кущів, а *осика* – це дерево. **Відповідь:** д.

2. Про велику кількість тварин кажуть або *табун*, або *стадо*, або *череда* (зазвичай про домашніх), або *зграя* (зазвичай про диких); а про велику кількість комах кажуть *рій*. **Відповідь:** г.

3. Століття – це 100 років. Чверть століття – це четверта частина від 100 років. Якщо 100 розділити на 4, вийде 25. **Відповідь:** г.

4. Усі зазначені слова, крім слова *ганок*, є синонімами до слова *дім*. А *ганок* – це прибудова перед входом до будинку. **Відповідь:** в.

5. Із прикметником *дорогий* можна поєднати іменники *відпочинок* і *костюм* (це означає, що вони коштують великих грошей); можна поєднати іменники *людина* й *гості* (так говорять про людей, яких раді бачити, яких люблять). А от *ворог не може бути дорогим*, він може бути *лютим*. **Відповідь:** г.

6. Буква *я* на початку слова та після апострофа позначає два звуки – [йа], тому зайвим є слово *явір* (5 звуків). У решті слів по 4 звуки. **Відповідь:** а.

7. У сполучі не дописано слово *безділля*. **Відповідь:** в.

8. Твір із жартівливим змістом називається *усмішкою*. **Відповідь:** б.

9. В оповіданні Є. Гуцала «Ласочка» старому рибалці «допомагало» вудити рибку лисеня. **Відповідь:** г.

10. Правильно: *зернятко проросло*, префікс *про-*, корінь *-рос-*. **Відповідь:** д.

11. У народі кажуть: у *семи* господинь хата не метена; *сім* п'ятниць на тиждень; у *семи* няньок дитина без ока; *сім* раз відмір, один раз відріж, але: *п'яте* колесо до воза. **Відповідь:** г.

3-4 класи (3 бали)

12. Виділені у віршику слова є звертаннями. Звертання не є членами речення. **Відповідь:** г.

13. Лексема *втрачати* здебільшого вживається в тих випадках, коли йдеться про втрату або шкоду абстрактного характеру (*втрачати пам'ять, совість, голос, надії*). Лексеми ж *губити, загубити* маємо використовувати тоді, коли вони означають 'втрачати (втратити) конкретний предмет, річ через недбалість, неухайність, неохайність' (*загубити гаманець*). **Відповідь:** б.

14. У всіх загадках, крім третьої, відгадка – *риба*, а в третій загадці – *жаба*. **Відповідь:** в.

15. У запропонованому уривку з вірша вжито 4 фразеологізми: *аж за вухами тріщало; молоко аж кисло; запало в душу; кишки мари грають*. **Відповідь:** в.

16. Слово *довбня* означає 'великий, переважно дерев'яний, молот або велика дерев'яна палиця'. **Відповідь:** б.

17. Прислів'я звучить так: «У чужій сторонці навіть не звідти сходить сонце». **Відповідь:** г.

3-4 класи (5 балів)

18. МЕ – коза; МУ – корова; ІГО-ГО – кінь; КРЯ – качка; ГА-ГА – гусак; БЕ – баран; ГАВ – собака; КУКУРІК – півень; ХРУМ – кролик; ХРО – свиня; ЦВІНЬ-ЦВІРІНЬ – горобець; КРА – ворона; НІ БЕ НІ МЕ – риба. Таким чином, на подвір'ї гуляло 10 свійських тварин і птахів, оскільки *горобець, ворона й риба* до свійських не належать. **Відповідь:** б.

19. У давнину сокира символізувала захист від злих сил, тому нею вистригали волосся дитяти. **Відповідь:** а.

20. Прочитаємо ребус (для цього, звісно, треба знати деякі правила розшифровки ребусів): а) літ(ак) (ре) = ер А; б) з В У к ; в) кра(б) = п ка(ва); г) с(і)к ла(к) = д; д) на Г О лос(ь).

Таким чином, і *літера*, і *звук*, і *склад*, і *наголос* – усі ці слова так чи інакше стосуються фонетики – розділу науки про мову, який вивчає звуки мови, а *крапка* – це розділовий знак, а розділові знаки вивчає *пунктуація*. **Відповідь:** в.

5-6 класи (1 бал)

1. Слово, утворене з початкових звуків чи початкових літер слів називається *аббревіатура*. **Відповідь:** б.

2. В українській мові члени речення бувають головними та другорядними; речення бувають прості і складні; дієслова можуть мати особові й безособові форми; лексика може бути активною й пасивною; частини ж мови поділяються на самостійні та службові. **Відповідь:** г.

3. Часто на заваді здійсненню планів чи мрій людині заважає та чи інша *обставина*. **Відповідь:** в.

4. Якщо прислівники утворено злиттям прийменника з іменником, то наголос пересувається на перший склад: *нАвхрест, нАвзнак, пОночі* тощо. **Відповідь:** г.

5. Орфографічні словники порадять, як правильно написати слова; етнографічні – розкажуть про етнічні утворення, їх походження (етногенез), склад, розселення, культурно-побутові особливості, а також їх матеріальну й духовну культуру, особливості психології та поведінки; у синонімічних словниках подано ряди синонімів, що групуються навколо стрижневих слів, розташованих в алфавітному порядку; фразеологічні словники вміщують найуживанішу

фразеологію сучасної української мови, у них розкривається значення фразеологізмів, подається їх граматична та стилістична характеристика; етимологічні ж словники вивчають походження слів: розкривається первісне значення, реконструюється найдавніша форма слова, вказується, чи слово є запозиченим, чи власне українським. **Відповідь:** г.

6. Слово *дрібний* позначає 'малий, невеликий', а слово *мілкий* позначає 'неглибокий'. Отже, *ставок, миска, калоші* можуть бути і дрібними, і мілкими; *пісок* може бути мілким; а от *гроші* не можуть бути мілкими, а лише дрібними. **Відповідь:** а.

7. Довго жити з ким-небудь, зазнати чималих випробувань у спільних діях, пізнати, вивчити когось і, таким чином, розуміти один одного й довіряти один одному – усе це означає вислів *разом пуд солі з'їсти*. **Відповідь:** д.

8. У всіх словах, крім слова *товар*, корінь *-вар-*. Товар – це продукт праці, виготовлений для обміну (продажу). **Відповідь:** в.

9. Кирилиця складалася з 43 літер, що мали словесні назви, перші букви яких вказували на звук, що позначається буквою. Буква *Д, д* мала назву *добро*. **Відповідь:** б.

10. В українській мові слово *ситро* відмінюється, тому має закінчення *-о* в називному відмінку однини. **Відповідь:** д.

11. Пасивні дієприкметники утворюються від перехідних дієслів доконаного й недоконаного видів. Якщо основа інфінітива закінчується на голосний (*-оро-, -оло-*), то до такої основи можуть додаватися суфікси *-ен-, -т-*. **Відповідь:** б.

12. Слова *вИгода* й *вигОда* різняться значеннями: *вИгода* 'те, що дає добрі наслідки в чому-небудь, якийсь зиск', *вигОда* '1. Зручність у чомусь, сприятливі умови. 2. Обладнання, речі та ін., що створюють певні зручності для людини в побуті'. **Відповідь:** б.

13. Фразеологізм *рука руку миє* має значення 'взаємна допомога, вигідна обом сторонам, кругова порука'; решта наведених сталих висловів означає людей, схожих між собою характером, поглядами. **Відповідь:** б.

14. У творі «Хуха-моховинка» маленькі лісові істоти називаються *хухами*. **Відповідь:** д.

15. У казці І. Франка пофарбований лис сказав звірам, що його виліпив із блакитної небесної глини святий Миколай і нарік звіром Гостромислом. **Відповідь:** б.

5-6 класи (3 бали)

16. В усіх словах один префікс *по-*, а в слові *подоїдати* два префікси *по-* і *до-*. **Відповідь:** г.

17. Усі ці сталі вислови мають значення 'швидко', і тільки сполука як *мокре горить* означає 'повільно'. **Відповідь:** в.

18. У словах *реконструкція, реекспорт, рекапітуляція, рекристалізація* префікс *ре-* означає 'зворотний, повторний', у слові *реліктовий* (лат. *relictum* – 'залишок') 'той, що належить до минулого' компонент *ре-* є частиною кореня. **Відповідь:** д.

19. Мають нульове закінчення ті іменники, що втрачають суфікс *-ин* у називному відмінку множини: *болгарин – болгари, кримчанин – кримчани, молдаванин – молдавани, вірменин – вірмени*. **Відповідь:** г.

20. У реченні *Озера, залиті світлом місяця* не вживається кома після підмета *озера*, оскільки дієприкметник *залиті* виступає частиною іменного складеного присудка. **Відповідь:** а.

21. Слова *лисеня, паненя, дівча* належать до 4-ї відміни; *туркенья, тараня, німкеня* – іменники жіночого роду 1-ї відміни; *левеятко* – середнього роду 2-ї відміни. **Відповідь:** б.

22. Сучасні відповідники прислівників у тому самому порядку, що застарілі форми в завданні, подано в четвертому рядку. **Відповідь:** г.

23. «Третім зайвим» є присвійно-відносний прикметник *лисячий*, що стоїть у рядку з якісними. Далі ж характеристики прикметників у межах рядка збігаються: *б, г* – відносні, в однакових відмінкових формах; *в* – у формі вищого ступеня порівняння; *д* – присвійні. **Відповідь:** в.

24. Прізвища *Кушнір* та *Чинбар* походять від назви ремесла, пов'язаного з вичинкою шкур тварин та одержанням шкіри й хутра. **Відповідь:** д.

25. Прочитаємо ребус (для цього, звісно, треба знати деякі правила розшифровки ребусів): а) **Х р е щ е н н я**; б) **Р і з Д в О**; в) **п о К р О в а**; г) **трій(ня) ц(в)я(х)**; д) **в е л (б)ик (п) = д ень**.

Отже, це свято *Покрови* – християнське свято, яке відзначається церквами східного обряду (православними та греко-католиками) 14 жовтня. Ознакою Покрови є те, що вона покриває землю або листям, або снігом. До Покрови завершувався період сватань і приготування до весіль, який починався після Першої Пречистої.

До початку жовтня закінчуються усі найважливіші сільські роботи на землі (у тому числі сівба озимих) – завершено хліборобський цикл робіт. Зібраний урожай (достаток) та більш-менш вільний час дають можливість для проведення весіль. Це найблагодатніша пора для весільних гулянь, початку вечорниць. Звідси беруть свій початок весільні осінні тижні. Тому це свято вважається й покровителем весіль. **Відповідь:** в.

5-6 класи (5 балів)

26. Слова *висох, синь, твердь, вибори, хід* утворено шляхом нульової суфіксації; слово *боротьба* – за допомогою суфікса *-б(а)*; прикметник *сердитий* нині поділяється на три морфеми (*серд-ит-ий*), тому що співвідноситься з дієсловом *серджуся*. Спочатку ж поділявся на чотири (*серд-и-т-ий*), бо утворився від іменника *сердь*, який вийшов з ужитку. Слова *олівець, село, відро* в сучасній мові є непохідними: уже зник зв'язок слова *відро* зі словом *вода*, унаслідок деетимологізації змертвів суфікс *-р(о)* і нині сприймається як частина нового кореня; слово *село* втратило зв'язок зі словом *сидіти*, змертвів суфікс *-л(о)* й увійшов до складу нового кореня; лексема *олівець* відірвалася від назви *олово* (нині олово не використовують при виготовленні олівців) і деетимологізувалася. Слова *згорда* (походить від форми короткого прикметника в поєднанні з прийменником), *іство* (утворено за допомогою суфікса *-тв(о)*) є похідними. **Відповідь:** в.

27. Слово *вдача* є синонімом до *характер* і позначає не те саме, що решта наведених слів, домінантою серед яких є лексема *доля*. **Відповідь:** д.

28. Саме у творах Є. Гуцала світ природи набуває рис, близьких до манери зображення фауни у книзі Даррела. **Відповідь:** г.

29. Зазвичай про людину, якій приділяють незаслужену увагу, кажуть: *Панькаються, як кіт із салом*, а про людину, яка постійно зайнята, швидко рухається, виконуючи якусь роботу кажуть: *Крутиться, як муха в окропі; білка в колесі; в'юн на сковорідці; курка в решеті*. **Відповідь:** в.

30. Листуючись із Марком Вовчком, Т. Шевченко ласкаво називав її «любою донечкою», вірш присвячено саме їй. **Відповідь:** б.

7-9 класи (1 бал)

1. Слова *вихований, гречний, культурний, чемний* – це синоніми, а *охайний* означає 'акуратний'. **Відповідь:** б.

2. *Дзитлик* – це стілець для піаністів, що обертається на гвинтовій трубці. **Відповідь:** б.

3. Слова іншомовного походження: *ательє, кафе, кашне, пенсне*. Слово *віче* багато хто вважає за іншомовне, між тим воно відоме ще з часів Київської Русі: уживалося на позначення всенародного зібрання. **Відповідь:** г.

4. Правильний варіант перекладу – *за всіма правилами*. **Відповідь:** в.

5. Слова *білет* і *квиток* розрізняються і значенням, і сполучуваністю.

Тільки *квиток*: 1. ‘Документ, який засвідчує належність до організації’ (*партійний квиток*); 2. ‘Куплена картка, що дає право проїзду на транспорті, відвідання музею тощо’ (*тролейбусний квиток, проїзний квиток, залізничний квиток*).

Тільки *білет*: 1. ‘Картка з питаннями для тих, хто складає іспити або заліки’ (*екзаменаційний білет*). **Відповідь:** б.

6. За давньою українською традицією, обід вважався священним. Обідали завжди всією родиною в той самий час. Під час обіду заборонялося сміятися, галасувати й навіть голосно розмовляти. Треба помити руки, тихо помолитися, мовчки сідати до столу й не лізти поперед батька. Дітям не дозволяли й ногами качати під столом, бо нечистий причепиться. Не можна грюкати ложками. Не можна їсти кільком однією ложкою, щоб не посваритися. Їли зі спільної миски, кожен своєю ложкою. **Відповідь:** г.

7. Іменники *денді* (‘вишукано, пишно й модно вдягнена людина франт’); *гуру* (‘духовний наставник, учитель житейської мудрості в індусів’); *мачетеро* (‘збирач цукрової тростини’); *кабальєро* (‘1. Лицар у середньовічній Іспанії. 2. Воїн-вершник, що споряджувався власним коштом. 3. В іспаномовних країнах – ввічливе звертання до чоловіка’) позначають осіб чоловічої статі, а іменник *фрекен* уживається при звертанні до незаміжньої жінки у Скандинавських країнах, а також при називанні її імені та прізвища. **Відповідь:** д.

8. **Відповідь:** а. Існує ще сполука *з-під лоба*.

9. В українській назві свята *Різдво Христове* слово *Христове* – це форма середнього роду присвійного прикметника, утворена від імені Христос. У непрямих відмінках присвійні (короткі) прикметники мають закінчення повних прикметників, тобто *-ого* (родовий відм.), *-ому* (давальний і місцевий відм.) тощо. **Відповідь:** г.

10. Хоча кожен з названих авторів є чудовим перекладачем, сім томів перекладів у 50-томному виданні творів маємо тільки в доробку І. Франка. **Відповідь:** б.

11. Збірні числівники виражають кількість предметів як сукупність, як одне ціле. Вони вживають для позначення невеликої кількості (*двоє – двадцятєро, тридцятєро*). Збірні числівники вживаються зокрема з іменниками, що називають осіб чоловічої статі (*двоє лікарів, п'ятєро студентів*), а також з іменниками

спільного роду (*четверо забіяк*); з іменником *дівчата* (*шестеро дівчат*). Відповідно до літературної норми, збірні числівники не сполучаються з іменниками, що називають осіб високого суспільного становища. З такими іменниками вживаються кількісні числівники. Отже, не можна сказати *трос президентів*, правильно – *три президенти*. **Відповідь:** в.

12. Префікс *пре-* вживається переважно в якісних прикметниках і прислівниках для вираження найвищого ступеня ознаки: *прекрасно*, крім того, префікс *пре-* є й у словах старослов'янського походження: *престол*. У словах іншомовного походження *препарат*, *престиж*, *пресування*, *прелюдія* *пре-* входить до складу кореня і не є префіксом. **Відповідь:** г.

13. Усі іменники мають тільки форму множини (*pluralia tantum*), крім іменника *чорнило*, який має тільки форму однини (*singularia tantum*). **Відповідь:** г.

14. Синтаксична функція прикметника не завжди залежить від порядку слів у реченні. Так, у реченнях, які виражають почуття, емоційний стан мовця, маємо зворотний порядок слів, за якого іменний складений присудок займає препозицію щодо підмета, що надає реченню особливої виразності. **Відповідь:** б.

15. Відповідь: б. У решті речень є помилки у відмінкових формах числівника.

7-9 класи (3 бали)

16. 6 травня, На Юріїв день (у народі – Юрій Змієборець, Юрай-Рай, Весняний Юрій), починалися польові роботи й відбувався масовий вигін худоби на пасовиська; у цей день окроплювалися цілющою росю. У творі М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» показано цей давній звичай українців. **Відповідь:** б.

17. Речення *Човен ішов рівно і м'яко, наче птах на безтрепетних крилах* є складнопідрядним, у якому *наче птах на безтрепетних крилах* – підрядна порівняльна частина з опущеним присудком (*летів*). **Відповідь:** а.

18. В Україні останній тиждень м'ясиць носив кілька назв – *Масляна*, *Масниці*, *Сиропусний тиждень*, *Пущення*, *Загальниця*, *Запуста*, *Ніжкові заговини*, *Колодій* тощо. *Проводи* – обряд, церемонія, пов'язана з провадженням, прощанням; поминальний звичай. **Відповідь:** г.

19. Сполука *Високі Договірні Сторони* використовується в міжнародному етикеті, й усі її складові пишуться з великої літери. У назвах найвищих державних установ *Кабінет Міністрів України* та *Конституційний Суд України* з великої літери пишуться також усі слова. Назви ж найвищих державних посад України

пишуться з великої літери (тільки перше слово) – *Генеральний прокурор України*.
Відповідь: в.

20. У варіанті *a* мало б бути ...згідно з розкладом; *б* – ...не лише про високі оцінки...; *в* – по лавочках; *д* – навчався математики. **Відповідь:** г.

21. Ідеться про горох. **Відповідь:** б.

22. До ряду постулатів, які визначають ключові поняття філософії Г. Сковороди, належить і вислів «*Пізнай самого себе*». **Відповідь:** г.

23. У рядках *a* та *д* зайвими відповідно є іменник *десяток* та порядковий числівник *п'ятдесятий*. У рядку *б* прикметник *білолиця* належить до окремого типу відмінювання. У рядку *г* поруч із присвійними стоїть відносний прикметник *синівський*. **Відповідь:** в.

24. Українські та інші слов'янські прізвища відмінюються як відповідні іменники. Чоловічі прізвища на *-ин* також відмінюються. Не відмінюються жіночі прізвища на приголосний та *о*. Аналогічні ж чоловічі є відмінюваними. Таким чином, мало б бути: *Сердезі, Миколаєнку, Ведмедеву (-діву), Романишину*.
Відповідь: д.

25. Прочитаємо ребус (для цього, звісно, треба знати деякі правила розшифровки ребусів): а) Д ні(ж) п ро(ги); б) Д ніс тер(ка); в) хор(да) ол(івець); г) в О л (но)га; д) в О р с К Л а.

Лише одна із цих річок не протікає територією України – це Волга.
Відповідь: г.

7-9 класи (5 балів)

26. Поряд із перекладеними з грецької та латинської мов назвами сузір'їв українці вживають народні їх назви. *Малу Ведмедицю* в Україні здавна називають *Пасікою*. **Відповідь:** г.

27. *-софія* походить від грецького слова, що означає 'мудрість'. Частина *тео-* у словах *теософія, теоніміка, теонім* – від грецького 'бог'. Фрагмент *-логія* (*теологія, антропологія, космологія*) – від грецького 'вчення'. Частина *-нім* (*антропонім, зоонім, теонім*) – від грецького 'ім'я'.

На *-німіка* закінчуються слова *хрононіміка, гідроніміка, антропоніміка* і, нарешті, *теоніміка*, які позначають розділи ономастики, що вивчають відповідні власні назви. **Відповідь:** а.

28. Сполука *підставляти себе під сокиру* означає 'наражатися на небезпеку'. У решті сполук замість крапок має бути слово *колесо(а)*. **Відповідь:** г.

29. У першому рядку серед назв неістот зайвим є слово *каскадер*; у другому серед назв одиниць виміру об'єму зайвою є назва музичного інструмента *ситар*; зайвим у третьому рядку серед назв грошових одиниць є слово *пілястра* (архіт. 'різновид колони'). **Відповідь:** в.

30. Таку значну увагу з боку митців, а також заслужено високу оцінку критики має безсмертна «Енеїда» І. Котляревського. **Відповідь:** б.

10-11 класи (1 бал)

1. *Гава – ворона, галаган – півень, тергель – гусак*. Так його називають тому, що він видає звуки, про які кажуть, *гусак тергоче*. **Відповідь:** в.

2. Іменники, що називають істоти, відповідають на питання *хто?* До цієї групи, крім назв людей (напр. *сомельє*), імен, прізвищ, назв птахів і тварин, належать і назви міфологічних істот (напр. *русалка*), і назви померлих (напр. *мрець*), і назви карт (напр. *валет*). Іменники ж, які позначають сукупність людей і тварин (напр. *юрба*), належать до неістот і відповідають на питання *що?* **Відповідь:** г.

3. В «Етимологічному словнику української мови» зазначено, що слово *бунчук* 'булава з китицею з кінського волосу, символ влади' мало фонетичний варіант – слово *бунчуг*, саме від останнього походить *бунчужний* 'охоронець гетьманського бунчука'. При творення цього іменника спостерігаємо історичне чергування *г//ж*. **Відповідь:** б.

4. Твором, у якому кмітливий головний герой нагадує персонажів К. Гольдоні й Ж.-Б. Мольєра, є «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка. **Відповідь:** д.

5. В українській мові чоловічі прізвища, що закінчуються на приголосний відмінюються, проте російські прізвища на *-их* не можна вживати за зразком відмінюваних прізвищ, бо вони втрачають зв'язок із формою прикметника. **Відповідь:** в.

6. В.Сосюра в автобіографічному творі «Третя рота» писав про те, що його рід походить від французів. **Відповідь:** а.

7. Нормативним для сучасної української мови є написання *Аполлон*. **Відповідь:** б.

8. Механічна суміш слів чи висловів з різних мов або переінакшення їх на іноземний лад називається макаронічною мовою (італ. *maccheronico*, від *maccheroni* – макарони). **Відповідь:** в.

9. *Золочів* – місто на заході України. Решта слів є гідронімами, для їх семантики спільним є значення ‘притока Дніпра’. **Відповідь:** д.

10. Теплі спогади про своє дитинство, найближчу рідню еднають твори О. Довженка «Зачарована Десна» й «Гуси-лебеді летять» М. Стельмаха. **Відповідь:** в.

11. Деякі назви професій та звань існують лише у формі жіночого роду: *праля, покоївка. Кравчиха* – це жінка, яка шиє вбрання, і (друге значення) дружина кравця. *Швачка* шиє плаття або білизну. *Білетерша* – дружина білетера та жінка, що обіймає посаду білетера. Іменник *рахівник* означає особу і жіночої, і чоловічої статі (*рахівниця* – не жінка-рахівник, а прилад для лічби). **Відповідь:** г.

12. *Оksamитовий (бархатний) сезон* – так називають осінні місяці на півдні.

Оksamитова тканина – тканина з натурального шовку або хімічного волокна з густим розрізним ворсом на лицьовому боці. В Україні оксамит відомий з часів Київської Русі (*Українська радянська енциклопедія / За ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – К., 1974–1985., К., 1982, стор. 516.*).

Оksamитова кава – густа кава з ніжним, витонченим смаком, вишуканим інтенсивним ароматом і характерним довгим смаком.

Оksamитова шкіра – гладенька, ніжна, м’яка, міцна й матова шкіра.

Якщо якийсь колір дуже насичений, то про нього можуть сказати, наприклад, *оксамитовий синій, оксамитовий червоний* чи *оксамитовий чорний*. А от назви кольору *оксамитовий* немає. **Відповідь:** г.

13. Специфіку відтворення болю, природу творчого натхнення В. Стефаника І. Франко порівнював із виверженням вулкану. Відтоді науковці послуговуються терміном *еруптивність* стосовно літературного тексту. **Відповідь:** д.

14. Слово *прикметник* є однозначним і позначає тільки відповідну частину мови. Решта слів, крім значень, пов’язаних з граматиною, має й інші: *обставина* – ‘явище, подія, факт; сукупність умов’; *додаток* – ‘дія; те, що додається’; *іменник* – ‘спеціальний знак, що засвідчує виготовлювача ювелірних та побутових виробів із дорогоцінних металів’; *означення* – ‘дія; (матем.) твердження’. **Відповідь:** д.

15. Пізнання світу, на думку Г. Сковороди, є справою осягненою, оскільки Бог «... зробив потрібне легким, а важке непотрібним». Решта висловів належать Петрарці (б) або є античними сентенціями (а, г, д). **Відповідь:** в.

10-11 класи (3 бали)

16. Прислівник *як* із часткою *би* пишеться окремо. Слід відрізнити їх від однозвучного сполучника *якби*, що вживається в складнопідрядному реченні з підрядними умови і, якщо є потреба, замінюється сполукою *коли б*. **Відповідь:** б.

17. Відкриття першої школи в Україні відбулося 988 року. В «Повісті минулих літ» записано, що тоді Володимир Святославович почав брати у «нарочитая чади», тобто у представників феодальної верхівки дітей і віддавати їх в «ученє книжное» в Києві. **Відповідь:** а.

18. У всіх словах є префікс *при-*, який уживається переважно в дієсловах і похідних від них і означає наближення, приєднання, частковість і результат дії: *притулок, прибуття*. Також префікс *при-* вживається в іменниках і прикметниках, утворених від поєднання іменників із прийменниками: *приярок, пригірок*. Лише в слові *присудок* префікса немає, тут *при-* входить до складу кореня і не є префіксом. **Відповідь:** в.

19. У кожному з речень виділений фрагмент є відокремленою прикладкою, крім речення *Уклін тобі, опалене каміння священних севастопольських руїн*, у якому виділений фрагмент – це звертання. **Відповідь:** г.

20. Односкладні – це такі речення, граматична основа яких має у своєму складі лише один головний член (підмет або присудок), другий головний член непотрібний, бо зміст речення зрозумілий без нього. Головним членом у таких реченнях можуть виступати дієслова у формі 1-ї та 2-ї особи однини й множини теперішнього й майбутнього часу, а також дієслова 1-ї й 2-ї особи однини й множини наказового способу. Не є означено-особовими речення, присудки яких виражені в 3-й особі або дієсловами минулого часу й умовного способу, такі речення визначаємо як неповні двоскладні (*Купив уранці два тюльпани, один віддав тобі*). До односкладних речень не зараховуємо вокативні речення (звертання-речення): *Співаче, друже мій і брате!* Слід також відрізнити односкладні номінативні речення від двоскладних неповних контекстуальних: *На горі – церква*. При зворотному порядку компонентів та інтонаційному їх відокремленні (інфінітив + прислівник) речення кваліфікується як двоскладне: *Відчувати прохолоду ночі кожному приємно*. Номінативне речення не може поширюватися обставиною, оскільки обставина передбачає наявність присудка. Щоправда, номінативне речення може бути поширене узгодженими й неузгодженими означеннями: *Жорстка кирея кольору нічного*. **Відповідь:** б.

21. Саме *братками, братчиками* називають українці віолу (фіалка трехцветная, анютины глазки, *Viola tricolor*). **Відповідь:** в.

22. Помилки у відмінюванні числівника є у варіантах *а, б, г*; неправильну форму іменника при дробовому числівнику використано у варіантах *а, г, д*. **Відповідь:** в.

23. *Igor* – ім'я скандинавського походження, означає 'сильний, войовничий, той що знаходиться під покровительством бога-громовержця'; *Андрій* – ім'я грецького походження, означає 'мужній'; *Северин* – ім'я латинського походження, означає 'суворий'; *Іван* – ім'я давньоєврейського походження, означає 'милість Божа'; *Василь* – ім'я грецького походження, означає 'цар, царський'. **Відповідь:** г.

24. «Зайвою» є естонська мова, яка, на відміну від усіх інших, наведених у цьому завданні, є мовою угро-фінською, а не індоєвропейською. **Відповідь:** б.

25. Прочитаємо ребус (для цього, звісно, треба знати деякі правила розшифровки ребусів): а) **на Г а но** (та); б) **ні** (с) **ц ца** (п); в) **но В г** (а) = **о род** (ій); г) (с) **ніжин** (ка); д) **но** (та) **в а ра** (к) .

Нагано – місто в Японії, Новгород – у Росії, Ніцца – у Франції, Новара – в Італії, Ніжин – в Україні (Чернігівська область). **Відповідь:** г.

10-11 класи (5 балів)

26. Центральною фігурою драматичної поеми Л. Костенко «Сніг у Флоренції» є флорентійський скульптор Джованні Франческо Рустичі (1474–1554). **Відповідь:** г.

27. Частини слів *дека-* ('десять'), *мілі-* ('тисячна частина'), *ди-* ('подвійний, двічі'), *кіло-* ('тисячна') позначають числові поняття. Частина складного слова *ксило-* відповідає поняттю 'дерево, деревина'. **Відповідь:** г.

28. Слова *товариш* і *миша* належать до мішаної групи, *вівчар* – до м'якої, в орудному відмінку однини вони мають в закінченнях голосний *-е-*. Іменник же *хабар* твердої групи, його форма в цьому відмінку – *хабаром*. **Відповідь:** в.

29. *Акробат* походить від давньогрецького *ακροβατης* – 'канатоходець'; *кондитер* походить від латинського *conditor* – 'той, хто виготовляє страви з прянощами'; *хуліган* походить від ірландського прізвища *Houlihan*, яке належало **Патрику Хулігену**, що мешкав у Лондоні в XIX ст. й уславився своїми бійками та скандалами; *клоун* походить від англійського *clown* – 'блазень'; *астронавт* походить від французького *astronautique*, утвореного від грецьких *αστρον* ('зірка') та *ναυτικη* ('плавання'). **Відповідь:** в.

30. Постать Атілли ототожнюється з київським князем Богданом Гатилом у романі І. Білика «Меч Арея». **Відповідь:** в.